

Psykologutdanningen: En epoke er slutt

Per Øystein Saksvik

Professor i arbeids- og organisasjonspsykologi, NTNU Trondheim

Arne Holte

professor emeritus i psykologi

Psykologifaget fremstår i dag som et bredt basalfag uavhengig av sine røtter i filosofi, biologi og samfunnsfag, og som et anvendt profesjonsfag som jus og medisin. I psykisk helsevern er psykologene den klart største akademiske profesjonen med 4500 psykologer, hvorav 2200 spesialister. Mens landet totalt har kun 1000 psykiatere, fikk psykisk helsevern alene 1000 nye psykologer bare de siste ti år. Årlig utdanner vi 3–5 ganger flere psykologer og 3–4 ganger flere psykologspesialister enn psykiatere. Psykologspesialistene har også den lengste og mest spesialiserte utdanningen innen det psykiske helsevern.

Siden 1948 har norsk psykologutdanning vært en generalistutdanning. Profesjonsutdanningen har gitt bred innføring i alle psykologiens disipliner fra samfunnspsykologi og personlighetspsykologi til biologisk psykologi, fra risikoberegning til psykoterapi. Psykologer virker i alle sektorer av samfunnet der atferd står sentralt, som skole, habilitering, utvikling, sport, kultur, arbeid organisasjon, transport, markedsføring, rus og helse. Den brede bakgrunnen forklarer hvorfor psykologene har vært så anvendelige og markedet knapt har latt seg mette.

Dramatiske endringer

Tre viktige endringer er inntrådt, som dramatisk vil kunne endre det psykologbildet vi er vant til.

- Lov om psykisk helsevern (2000) åpner for full faglig likestilling av psykologspesialister og psykiatere. Den økte ansvarliggjøring innebærer kraftig bedret utnyttning av landets psykologkapasitet fordi man ikke lenger er avhengig av psykiater der psykolog kan gjøre jobben bedre. Særlig tjener dette distrikts-Norge der mangelen (og prisen) på psykiatere er høyest. Loven innebærer også at psykologene ikke lenger vil finnes mest som psykoterapeuter som sitter innerst i gangen i poliklinikker og individuelt utreder og behandler pasienter. Psykologene vil tre inn i sykehusavdelingene, de vil i større grad behandle alvorlige sinnslidelser, og de vil fremstå som ansvarlige ledere – en rolle som kun 20 år tilbake var utenkelig. Nå må utdanningene tilpasse seg dette.
- Mastergradsstudiet i psykologi som fra 2004 er innført ved alle universiteter i Norge, unntatt Stavanger og Ås, medfører at vi har fått en helt ny og fullverdig akademisk grad i psykologi ved siden av profesjonsutdanningene. Mastergradene er mer spesialisert enn profesjonsutdanningen, omfatter ikke klinisk praksis, og gir ikke psykologtittel. Men, de vil av mange – ikke minst arbeidsgivere – oppfattes som spesialdesignet for alle de sektorer som i dag i konkurransen fra psykisk helsevern ikke klarer å tiltrekke seg nok profesjonsutdannede psykologer. Her er veien fri for mastergradskandidatene frem til de jobbene som opprinnelig var tiltenkt psykologer. Og, for personalsjefen, som kanskje hadde trengt en organisasjonspsykolog ved sin side, er mastergradskandidaten i organisasjonspsykologi kanskje også billigere!
- EuroPsy-prosjektet er finansiert av EU for å foreslå felles standard for psykologutdanningene i Europa. Undertegnede er norsk representant i prosjektet som nå (2004) har levert

innstilling til EU. Forslaget til europeisk standard for psykologutdanning ventes fremmet av føderasjonen av europeiske psykologforeninger som plattform under det nye EU-direktivet om profesjonsutdanninger i Europa. I så fall må vi vente at denne standarden i fremtiden vil bli gjeldende for all psykologutdanning i Europa. Norge vil da bli bundet til å følge den europeiske standard. For den norske profesjonsutdannineng vil dette være en stor utfordring fordi EUs standard vil samsvare med flere av de nyetablerte mastergradsutdanningene i psykologi i Norge.

Samlet kan vi vente at disse utviklingstrekkene vil ha to konsekvenser: – Likestillingen av kliniske psykologspesialister og psykiatere vil øke andelen av psykologer som velger å arbeide i psykisk helsevern og gjøre psykologyrket mer attraktivt blant dem som ellers ville blitt psykiatere. – Gode utsikter til å arbeide som om man var psykolog, kanskje med mer spesialisert grunnutdanning, i de fleste samfunnssektorer, som skole, utvikling og habilitering, sport og kultur, arbeid, organisasjon, markedsføring, transport, politikk og samfunn – samt forskning – vil kraftig øke interessen for det nye mastergradsstudiet blant alle med annet enn klinisk psykologinteresse.

To scenarier

Dette gir to scenarier: Enten blir fremtidens psykologutdanning en ren klinisk psykologutdanning for det psykiske helsevern. Da må vi vente at utdanningen spesialtilpasses dette. Det vil si at psykologenes kunnskap i human biologi og psykofarmakologi styrkes kraftig. Henvisningsrett, sykemeldingsrett og begrenset medisineringsrett vil følge denne utviklingen. Spørsmålet blir da: Hva skal vi med psykiatere? De er betydelig dyrere, både i drift og utdanning, fordi de først må ha medisinsk embetseksamen der det meste av innholdet har liten verdi for psykisk helsevern.

Eller, om foreliggende forslag til EU-standarder for psykologutdanning gjennomføres, og dagens EØS-forpliktelser videreføres, vil mastergradskandidater i psykologi bli godkjent som psykologer i alle 25 EU-land. Gitt tilfredsstillende veiledet praksis, skal det da mye til at disse ikke også gis autorisasjon som psykologer i Norge.

I alle tilfeller er det med etablering av mastergradsstudiet i psykologi ved norske universiteter antakelig slutt på den generalistutdanning som har vært en dundrende suksess for det norske samfunn. Har Universitetene valgt dette? Eller ble det bare slik?